

Πωλείται πρὸς ὄφελος τεθλιμμένης οἰκογενείας
παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις Κ.Κ. Σ. Ἀνδρεάδη καὶ
Ν. Δεπάστῃ.

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου, ἐν τῇ ἐκτάκτῳ ἐτησίῳ συνεδριάσει
ἀμφοτέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἑλληνικῶν Συλλόγων, τοῦ

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ,

ὑπὸ

Κ. ΠΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΑΔΟΥ

Διδάκτορος τῆς Ἱατρικῆς, τῆς Φιλοσοφίας κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont su-
périeures, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.
NAPOLÉON.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

B. E. I.

1862.

* 78^K

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

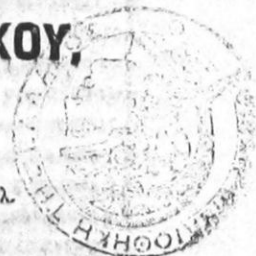
Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου, ἐν τῇ ἑκτάκτῳ ἐτησίῳ συνεδριάσει
ἀμοτέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἑλληνικῶν Συλλόγων, τοῦ

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ,

ὑπὸ

Κ. ΗΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΑΔΟΥ

Διδάκτορος τῆς Ἱατρικῆς, τῆς Φιλοσοφίας κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont su-
périeures, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.
NAPOLEON.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

1862.

4327/94
B. Duc.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου, ἐν τῇ ἑκτάκτῳ ἐτησίῳ συνεδριάσει
ἀμοτέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἑλληνικῶν Συλλόγων, τοῦ

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ,

ὑπὸ

Κ. ΗΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΑΔΟΥ

Διδάκτορος τῆς Ἱατρικῆς, τῆς Φιλοσοφίας κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont su-
périeures, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.
NAPOLEON.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

1862

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΟΝ

Σεβαστή και φιλόμουσος ὀμήγουρις!

ὅτε ἐν Παρισίοις παρευρισκόμην ἐν τῷ λεγομένῳ Collège de France, καὶ ἐβλεπον εἰς αὐτὸ φοιτῶντας οὐ μόνον νέους φιλομαθεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀνδρας ἀκμάζοντας, καὶ γέροντας λευκογυνεῖους, καὶ γυναῖκας ἐπὶ σεμνῇ διακρινομένας καλλονῇ, καὶ Παρισιανῇ κομψότητι καὶ φιλοκαλίᾳ, σκοτεινῇ καὶ τικρᾷ κατελάμβανέ με μελαγχολία, μηδέποτε προσδοκῶντα, ὅτι καὶ ἡμεῖς τοιοῦτου ἀξιοθησόμεθα συλλόγου, ἐνθα ὁ λόγος, πρὸ οὐράνιαν ταῦτα δῶρον, ἀποτείνεται οὐ πρὸς μαθητιῶντας παιδαγωγίας χάριν, ἀλλ' ἐλεύθερος πρὸς ἐλεύθερον καὶ ἐκλεκτὰν ἀκροατήριον. Τότε μὲν ἔθαυρον θύμῳ ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν τοιοῦτου στερούμεθα καλοῦ, ὃν οἱ πρόγονοι καὶ κατὰ ταῦτα ὑπῆρξαν ἀρχηγέται καὶ προεξάρχοντες τῶν ἄλλων. Σήμερον ὅμως χαίρω καὶ ἐνδομύχῳ αἰσθάνομαι γλυκυθυμίας, βλέπων, ὅτι ὁ παλαιὸς μου ὑποκάρδιος πάθος ἐκπληροῦται, ὅτι καὶ αἰθις ὁ λόγος ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ πατρίδα, καλὸς οἰωνὸς καὶ πρόδρομος κατ' ἄλλων καὶ ἐνδόξων ἔργων. Σήμερον ἀγάλλομαι, βλέπων, ὅτι τὴν αἰθουσαν ταύτην πληροῦσιν οὐ μόνον νέοι ὀργῶντες πρὸς μάθησιν, οὐ μόνον οἱ κορυφαῖοι τοῦ κερδῶους καὶ λογίου Ἑρμοῦ θιασῶται, ἀλλὰ καὶ ὁ, τι σεμνὸν, ὠραῖον κομψόν, φιλόκαλον καὶ φιλομαθὲς ἐξ τοῦ γυναικείου φύλου περικλείει ἡ μεγάλη τοῦ Κωνσταντινοῦ πόλις, πάρεστιν ἐνταῦθα.

Ὁ τοιοῦτον φιλόκαλος παρουσία ἔσεται ἀξιωμακρόνυτος ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Συλλόγων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, καὶ παράδειγμα πολλῶν καλῶν παραίτιον ἐν τῇ περικαλλεῖ ταύτῃ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ Κράτους μεγάλας πόλεσιν, ἐνθα τοιοῦτοι συνέστησαν σύλλογοι κατὰ μίμησιν τῶν ἡμετέρων. Ἀλλ' ἐμὲ τοιοῦτου σεβαστοῦ καὶ φιλοκαλοῦ ἀκροατηρίου παρουσία ἐκ χαρᾶς εἰς οὐ μικρὰν ἐμβάλλει ἀμηχανίαν, δειλίαν ἐμπνέουσα καὶ φόβον, μὴ οὐκ ἄξιως αὐτοῦ φανῶ, μὴ ἐνέμοι κινδυνεύση ἢ ὑπόληψις τοῦ φιλολογικῶν Συλλόγου, ἐάν τὰ λεγόμενα φανῶσιν ὑποδέεταρα τῆς φήμης αὐτοῦ, καὶ μάλιστα

τῆς τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, ἐξ οὗ, ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀνάου, ἤρυσά-
μην τὸ θέμα, περὶ οὗ προτίθεμαι ὁμιλῆσαι.

Ὅτι περὶ ὠκεανῶν λέγει ὁ θεὸς Ὀμηρος, ὅτι ἐξ αὐτοῦ πάντες
ποταμοὶ καὶ λίμναι καὶ πηγαί,

... .. ποταμοὶ βέεθρα

ὡς περὶ γένεσιν πάντεσσι τέτυκται,
τοῦτο ἴδμεν καὶ περὶ αὐτοῦ φηθῆναι, ὅτι ἐστὶν ὁ ὠκεανός, ἐξ οὗ
πέσα ἡ Ἑλληνικὴ ἔθνεσσι ποίησις, πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, πᾶς
ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ὁ Ὀμηρος πρῶτος καὶ πληρέστατος ἐξέ-
φρασε τὸν ἰδεανικὸν τῆς Ἑλληνικῆς τελειώσεως τύπον. Ἐφ' ἧ ἀπασα
ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, καὶ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι, καὶ ἐν τῇ Ἑλλάσσει
Ἀσίᾳ, Θρακίᾳ, Ταυρικῇ Κερσονήσῳ, καὶ περὶ τὸν Ἰσθμὸν καὶ
τὴν Ἀφρικὴν, Βικελίαν, Ἰταλίαν, Μασσαλίαν καὶ λοιπὰς τῆς Γαλλίας
καὶ Ἰσπανίας παράλια, ὅπου ἀποικήσασα τὰ τοῦ πολιτισμοῦ καλὰ
διέδωκε, θεσηκευτικῶς ὡς θεῖα καὶ ἱερὰ βιβλία γέγραμμαι καὶ ἐρό-
βετε τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδυσσεύαν. Ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεύᾳ κα-
θεώρα ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν εἰκόνα αὐτῆς πιστῶς καὶ λαμπροῦς
χοφμασιν ἀπεικονίζομένην ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεύᾳ ἀνεγέκωσσε
μετὰ παλμῶν καρδίας τὴν φαινήν καὶ ὑψηλὴν αὐτῆς ἀποστολήν,
εἰς τὴν ἄνωθεν ἦν προωρισμένη, τὴν τῆς Ἀσίας κατακτήσῃ καὶ διέ-
δοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐν
τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεύᾳ εὗρισκεν ἠδὲ διαστυπωμένον, πόν ζωηρόν,
μεγαλοπύλον, μεγαλοφυῆ, φιλόκαλον καὶ φιλομαθῆ χαρακτήρα,
ὃν καὶ μέχρι σήμερον διασώζει ἀχοιφνὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνος, κἂν
διεφράγῃσι ψευδόμενοι εἰ ἀφανισθέντες καὶ ἀναϊδῆς αὐτοβου-
κοράνται.

Τούτων ἕνεκα ἐν ταύτῃ τῇ ἐπισήμῳ συνεδρίᾳσι τῶν ἑθνικῶν
ἡμῶν Συλλόγων ἐνόμισα καλὸν καὶ τὸ θέμα τῆς λόγου λαβεῖν ἐκ
τοῦ θεοῦ ποιητοῦ, τοῦ φιλολογικοῦ ἐπιάρχου καὶ πατριάρχου,
ὡς εἶπῃ, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γραμμάτων τοῦ ἡμετέρου
ἔθνους ὡς τοιοῦτον δὲ κατὰ ἄλλῃ καὶ πρόσφορον τῇ τε ἐπισήμῳ
τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου ἔρητῃ καὶ τῇ παρουσίᾳ σοφιστικῆς φιλο-
καλοῦ ὁμηγορίας, ἐθεώρησα τὴν περιγραφὴν καὶ φιλολογικὴν ἀνά-
λυσιν τῶν συζυγικῶν χαρακτήρων τοῦ ἑκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομά-
χης, τοῦ τελειστάτου τοῦτου ζεύγους, ὃ προσέθηκεν ὁ ποιητῆς

τύπον καὶ παραδείγμα μιμήσεως ταῦς ἐπερχομένας γενεάς τῆς
Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Ὀμηρος εὐδοκίμῃ ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν χα-
ρακτηρῶν οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν. Ἡ ὠραία
δυστυχῆς Ἑλένη, ἡ πιστὴ Ἀνδρομάχη, ἡ πολυπαθὴς Ἑκάθη, ἡ
στάθερά Πηνελόπη, ἡ μεγαλοπρεπὴς Ἀρήτη, ἡ ἀθάνατος καὶ ἀφελῆς
Ναυσικάα, ἡ κροτερόφυχος Εὐρύκλεια, ὡς φιλολογικὰ τοῦ μεγα-
λοφυστάτου ποιητοῦ τέκνα, εἰσι θαυμάσιαι, τέλειαι ἀντιπαρα-
στάσεις αὐτοῦ, ὡς ἡ Ἀθῆνα κρατὺς ἀπ' ἀθανάτου τοῦ Διός, ἐκπύθη-
σασαι δὲ ζῶσι καὶ ζήσονται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, ἕως οὗ
ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσα φλοὶ καὶ ζῆλωταὶ ποικιλῶν καὶ μετὰ
λοῦ καὶ ὑψηλοῦ.

Ἴδμεν οὖν περὶ τῆς Ἀνδρομάχης, ποῖόν τε καὶ διαστυπῆται τὸν χα-
ρακτήρα αὐτῆς ὁ δακμόνος ποιητῆς. Ἡ Ἀνδρομάχη φέρει ἐν ἐκείτῃ
δύο καὶ μόναι αἰσθημάτων εὐφυῆ, μεγαλα, ἀρχαῖα, μέχρις οὐρανοῦ
τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἐξείργοντες, τὸ αἰσθηματῆς πιστῆς καὶ
ἀφωσκαιμένης συζύγου, καὶ τὸ τρυφερόν τῆς μητρὸς αἰσθηματῆς
πατρὸς τῆς οὐδὲ εἰσι, περὶ δὲ, ὡς περὶ πόλον, ἡ ζωὴ τῆς Ἀνδρομάχης φέ-
ρεται. ἄρχει ἀπὸ αὐτῆς ταῦτα, καὶ αὐτὴ οὐχὶ ἀπαρξείη Βε-
βαίως καὶ ἡ Ἑκάθη παρῆσαν ὡς αὐτοῦ καὶ μητρός, καὶ ἡ Ἀρήτη
καὶ ἡ Πηνελόπη, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε αὐραὶ καὶ ἄλλαι ἐπιτελοῦσαι πράξεις,
ἡ μὲν ὡς βασίλισσα διατάσσει, ἡ δὲ συσκέπτεται μαστὰ τῶν βουλευ-
φόρων περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους, ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ τῆς
Ἀνδρομάχης οὐδὲν τοιοῦτον. Ἐν αὐτῇ ὁ ποιητῆς οὐκ ἠδουλόθη συγ-
κεντρώσαι ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ ὠραίας πράξεις τοῦ γυναικείου φύ-
λου, ἀλλ' ἐκείνας μόνον, ὅσαι ἐκφαντικώτερον ἐξαρῶσιν τὸ πιστὸν
τῆς συζύγου καὶ μητρὸς αἰσθηματῆς. Εἶναι οὖν τρόπον, τὸν τελέχτη κα-
τάρθωσεν ὁ θεὸς ποιητῆς, ἵνα τὴν Ἀνδρομάχην, τὴν πιστὴν τοῦ
ἑκτορος ἀλοχὸν καὶ πρυφεράν τοῦ Ἀστυνοκτοῦς μητέρα, εἰς τὴν
γενικὴν ἀνυψώσῃ τύπον τῆς κατ' ἐξοχὴν συζύγου καὶ μητρὸς.

Ἰπάρχει στιγμή ἐν τῇ ζωῇ τῆς γυναικὸς, καθ' ἣν τὸ αἰσθημα-
τῆς συζύγου λαμβάνει τὴν πλήρη αὐτοῦ ἐκφρασιν, ὡς ἀνθος ζωη-
ρόν, εὐροσὸν καὶ ποικιλόχρουν ἐν θαλερῷ λειμῶνι ἀναπτυσσόμενον.
Ἡ εὐδαίμων αὕτη στιγμή ἐστὶν, ὅτε ἡ γυνὴ νεωστὶ εἰς ὑμῶναιον ἐλ-
θοῦσα, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς στοργὴν τρυφεράν εἶτι καὶ
νεκρὰν διασώζουσα, κρατεῖ ἐν ταῖς μητρικαῖς αὐτῆς ἀγκάλαις καὶ
πρὸς τὸ πάλλον αὐτῆς στήθος θλίβει τὸν πρῶτον καρπὸν τοῦ ἡμε-

ναίου τούτου. Οὐδεμία στιγμή ταύτης εὐτυχεστέρα κατά ταύτην τὸ αἰσθημα τῆς συζύγου θερμότερον γίνεται, ζωρρότερον, προσλαμβάνον καὶ τὸ τῆς μητρὸς τὸ αἰσθημα διπλούμενον διπλασιάζεται καὶ διπλασιάζει τὴν εὐτυχίαν. Ἰδετε, τὸ παιδρὸν αὐτῆς βλέμμα ἐκ τοῦ ἀθώου βρέφους μεταφέρει πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτου πάλιν πρὸς τὸ νεογνόν. Ἀντὶ αὐτῶν τῶν δύο προσφιλεστάτων ὄντων, ἅτινα πληροῦσι τὴν καρδίαν αὐτῆς, τί σωμαίνει ἡ λογισμὸς κόσμος; Μὴ ἐρωτᾶτε αὐτὴν τίνα τῶν δύο μᾶλλον ἀγαπᾷ ἢ ἐρώτησις αὐτὴ διαιρεῖ δύο ὄντα, ἅτινα ἐκείνη ἔχει ἠνωμένα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς; ἐρωτήσατε αὐτὴν μᾶλλον, τίνα θυσίαν οὐκ ἔστιν ἐτοιμὴ πράξει μετὰ προθυμίας ὑπὲρ τῆς ἀγαπητῆς ταύτης θυιάδος; Τοιαύτη παρίσταται ἡμῖν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποποιίᾳ καὶ τῇ Ἀνδρομάχῃ νεωστὶ μετὰ τοῦ Ἐκτορος εἰς ὑμέναιον ἐλθοῦσα νεότητος, πλήρης καὶ χαρίτων, καὶ ἐκ τοῦ ὑμεναίου τούτου τὸν καλὸν Ἀστυάνακτα, τὸν λαμπρὸν ὡς ἀστέρα γεννήσασα. Ταύτην τὴν ἡραϊκὴν καὶ μοναδικὴν τῆς γυναικὸς ἐποχὴν οὔτε διὰ τὴν Ἐκάβην ἐξελέξατο ὁ ποιητὴς, οὔτε διὰ τὴν Ἀρήτην, οὐδὲ δι' αὐτὴν (1) τὴν Πηνελόπην, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν Ἀνδρομάχην, διότι ταύτην καὶ μόνον προέθετο παραστήσαι ὡς τύπον καὶ εἰκόνα τῶν τρυφερῶν καὶ θαλερῶν αἰσθημάτων τῆς κατ' ἐξοχὴν νεανύμφου συζύγου καὶ μητρὸς. Τούτου ἕνεκα καὶ πάντων τῶν ἄλλων αἰσθημάτων ἐπίτηδες ἀπορραγίζει αὐτὴν, ἵνα μὴ ταῦτα εἰς ἐνέργειαν τιθέμενα τὴν πῆς μητρὸς καὶ ἀλόχου ἀποπλανῶσι στοργῇ. Ὡς ὁ ἀγαθὸς κηπουρὸς κλαδεύει καὶ περιαιρεῖ τοὺς περιττοὺς κλάδους τῶν δένδρων, ἵνα οἱ λοιποὶ εὐχυμώτεροι γίνωνται καὶ εὐθαλῆστεροι, οὕτω καὶ ὁ ποιητὴς περικόπτει ἀπὸ τῆς Ἀνδρομάχης τὰ ἄλλα αἰσθήματα προστίθει τὸν χυμὸν αὐτῶν, οὕτως εἶπειν, τῷ τῆς ἀλόχου καὶ μητρὸς, ἵνα ζωρρότερον αὐτὸ καὶ σφοδρότερον καταστήσῃ, ὡς ἔταν πολλοὶ ῥόακες καὶ ποταμίσκοι ἐνούμενοι ἕνα ἀποτελῶσι μέγαν, βαθὺν, καὶ σφαδᾶρος ῥέοντα ποταμὸν. Ἡ Ἀνδρομάχῃ τοίνυν ὄραγῃ παρίσταται, οὔτε πατέρα ἔχουσα οὔτε μητέρα οὔτε ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς οὔτε ἄλλον τινὰ συγγενῆ, ὥστε καὶ ταύτην τὴν συγγενικὴν στοργὴν μετα-

(1) Ἡ Πηνελόπη ἐστὶ τέλειος τύπος καὶ εἰκὼν τῆς καταξέχου συζύγου, τῆς παλινγενεῖς ἐνὶ ἀσφαλείᾳ καὶ πατρὸς ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφῶν ἐν τῇ

φέρει εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῆς θυιάδα, τὸν Ἐκτορα καὶ Ἐκτορίδην Ἀστυάνακτα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐκτωρ ἦν ἄξιος τοιαύτης λατρείας, ἀγπὸς ὧν τὸ τε εἶδος καὶ τὴν φωνὴν, ἀνδρείος, φιλοπόλεμος, ἀγαθὸς πολίτης, ἀγαθὸς υἱὸς, ἀγαθὸς ἀδελφός, καλὸς σύζυγος, καλὸς πατήρ. Ἐνὶ λόγῳ ὁ Ἐκτωρ τύπος τελειότητος παρίσταται ἡμῖν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀρετῶν. Οὐκ ἔχει τι ὑπὲρ ἀνθρώπου, οὐδ' ἐκ Θεῶν κατάγεται, ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπος καὶ ἐξ ἀνθρώπων, ἐφ' ᾧ καὶ συμπαθητικώτατος ἡμῖν.

Τοιοῦτον ὄντα τὸν Ἐκτορα, ὡς Θεὸν ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο οἱ Τρῶες καὶ αἱ Τρῳάδες, προπύργιον τῆς πόλεως θεωροῦντες αὐτὸν δικαίως. Ὅτε ὁ Διομήδης βοηθεῖα τῆς Ἀθηνᾶς ὡς λέων ἐπέληθε κατὰ τῶν Τρῶων καὶ πάντας εἰς φυγὴν ἔτρεψε, μόνος ὁ Ἐκτωρ ἀντέστη καὶ τὸν ὡς χεῖμαρρον σφοδρῶς ἐπερχόμενον Διομήδην ἠνάγκασε παλινδρομῆσαι.

Τὸν δὲ ἰδὼν ῥίγησε βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης
 ὡς δ' ἔτ' ἀνὴρ ἀπάλαμνος, ἰὼν πολέος πεδίον,
 στήν ἐπ' ὠκυρῶ ποταμῷ ἄλλαδε προρέοντι,
 ἀφρῶ μορμύροντα ἰδὼν, ἀνάτ' ἔδραμ' ἄπισσῶν
 ὡς τότε Τυδείδης ἀνεχάζετο, εἶπέ τε λαῶ
 ὦ φίλοι, οἶον δὴ θαυμάζομεν Ἐκτορα δῖον,
 αἰχμητὴν τ' ἔμμεναι καὶ θαρσαλέον πολεμιστὴν!

Ὁ ἀνδρόφρονος Ἐκτωρ θύει καὶ ἀπολύει, ἀλλ' εἰς μάτην ἢ Ἀθηνᾶ παρωργισμένη κατὰ τῶν Τρῶων ἔκλινε τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων διὸ ὁ Πριαμίδης Ἐλενος ἀδελφός τοῦ Ἐκτορος, συμβουλεύει αὐτῷ, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν προτρέψῃ τὰς γυναίκας θυσίας τε τῇ Ἀθηνᾷ πρὸς ἐξίλωσιν προσενεγκῆναι καὶ τὸν μέγιστον καὶ χαριέστατον πέπλον, ὃν ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἐκάβη ἐφόλαπτεν ἐν τοῖς βασιλικαῖς μεγάροις ὁ Ἐκτωρ ὑπακούει καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ διὰ τί οὐκ εἰσήλθεν αὐτὸς ὁ Ἐλενος, ἀλλ' ὁ Ἐκτωρ; οὐ ἢ παρουσία ἐν ταῖς μάχαις ἦν λίαν προθητὴ τοῖς Τρῳαῖς πρὸς ἐμψύχωσιν; Ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητοῦ προφανής; ἀφ' οὗ ἐδείξεν ἡμῖν, οἷός ἦν ἐκτὸς τῶν τειχῶν ὁ Ἐκτωρ ὡς θαρσαλέος πολεμιστὴς, βούλσταε δειξικαὶ αὐτὸν καὶ οἷός ἐστιν ὡς σύζυγος καὶ πατήρ. Ἡ εἰσοδος αὐτῆ

ταῦ Ἴκτορος εἰς τὴν πόλιν τὴν κατασκευαστάταν ἐκείνην· ἐπὶ
νευχε συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀνδρομάχης.

Ἄμα αἱ Τρωάδες εἶδον τὴν Ἴκτορα εἰσέρχόμενον εἰς τὰς Σκαίαις
πύλας, περιεκύκλωσαν αὐτὴν, ἐπιθυμοῦσαι μαθεῖν, αἱ μὲν περὶ
τῶν υἱῶν, αἱ δὲ περὶ τῶν ἀδελφῶν, αἱ δὲ περὶ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν.
Ὁ Ἴκτωρ περαγγέλλει πάσαις εὐχάς καὶ ἐκείνας ποιήσασθαι τοῖς
θεοῖς πρὸς σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης πόλεως· ἀφικνεῖται εἰς τὴν
πατρικὴν οἰκὴν· ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι ἡ καρδίη τοῦ Ἴκτορος πάλαι
ἐπιθυμοῦντος τὰ φίλτατα αὐτοῦ ἀσπασασθαι, τὴν Ἀνδρομάχην καὶ
Ἀστυνάκην, ὧν ἕνεκα καὶ ἦλθεν ἀφείς πρὸς καιρὸν τὸν πόλεμον.
Ἀλλ' ἔπαυταις προτοιμάζει ἡμᾶς εἰς τὴν θαλερὰν ἰδίαν ἄμα καὶ
σπαραξικάρδιον ταύτην συνέντευξιν δι' ἄλλων πραγμάτων. Καὶ
πρῶτον εἰς προὔπαντα, ἐξέρχεται ἡ γυνὴ αὐτοῦ μήτηρ ἢ ἐκείνη
ἢ τέκνον, λέγει αὐτῷ, διατί τὸν σκληρὸν ἀφείς πόλεμον ἦλθες εἰς τὴν
πόλιν; Βεβαίως οἱ Ἕλληνες κατατρύχουσι τοὺς Τρῶας, σὺ δὲ ἠλλας
ἴνα προσευχῆς ἐν τῷ τοῦ Διὸς ναῷ· ἀλλὰ μείνον, ἵνα ἐνέγκωσοι
οἶνον γλυκύν, ὅπως σπανδᾷς τὴν ποιήσῃς τοῖς θεοῖς, τίς δὲ καὶ
σύ αὐτός καὶ ἀναλάβε δάσας ἀωμκτικὰς ἀπόλεσας δυνάμειο μα-
χόμενος.

Ἄνδρι δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα σῖνος ἀΐξει.

Ἐκείνη, ἀποκρίνεται ὁ μέγας καρυβαίολος Ἴκτωρ, μή μοι ἐνέγ-
κῃς οἶνον γλυκύν· ἀλλὰ σὺ μὲν ὕπαγε μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν
γυναικῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς προσευχομένη ὑπὲρ τῆς πό-
λεως, ἐγὼ δὲ προσκαλέσω τὸν Πάριον εἰς τὸν πόλεμον· εἴθε ἡ γῆ
καταπίῃ αὐτὸν ἢ ἐσθίῃ ἢ κατασφραγῇ τῶν Τρώων, τοῦ Πριάμου
καὶ τῶν παίδων τοῦ Πριάμου· ὅταν ἴδω αὐτὸν νεκρὸν, ἐπιπτοθήσο-
μαι πάσης δυστυχίας. Ὁ Ἴκτωρ, καίτοι ἀδελφός, ἀποστρέφε-
ται ἐνδομύχως, ὡς πιστὸς ἀνὴρ πιστῆς γυναικὸς τῆς Ἀνδρομάχης,
τὸν γυναικοφλάνον Ἀλέξανδρον, τὸν ἄρπαγα τῆς Ἑλένης, εἰσελθόντα
εἰς τὰ περιμαλλῆ του Ἀλέξανδρου ἄμματα, εὐρίσκει αὐτὸν καθή-
μενον καὶ καθαρίζοντα τὰ ὄπλα, τὴν ἀσπίδα, τὴν θώρακα, τὰ
ἀγκύλα τῶνα πόδε; ὅτε οἱ ἄλλοι ἐκτὸς τῶν τειχῶν ἐφανεύοντο.
Ἐκεῖ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἴκτωρ, ἕνεκα σοῦ γίνεται ὁ πόλεμος,
καὶ οἱ λαοὶ σφείρονται, σὺ δὲ μένεις ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ὁ Ἴκτωρ λέγει πρὸς αὐτὸν τὸν Πάριον φέρουσαι εἰς συνάριστον.

καὶ ὑπισχέεται εἰς τὸν πόλεμον ἐξελθεῖν. Ἡ δὲ ὠραία Ἑλένη πα-
ρακαλεῖ τὸν Ἴκτορα, ἵνα ἀναπαυθῇ ὀλίγον, ἀλλ' οὐ δύναται καὶ
τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς κρούσινταρᾶν καὶ τὰς σικράς τοῦ συνειδότης
τύφους. «Ἐγὼ, λέγει, ἢ οὐκ ἔφημι ἐμπνέουσα; εἴθε ἀπεθνήσκον,
καθ' ἣν ἐγεννήθη ἡμέραν, ἢ τοῦλάχιστον ὄφειλον εἶναι ἄνδρα
ἀμείνονα. τὸ ὕψος αἰδοῦς κατὰ αἰσχρότητα συναίσθητόμενα· ἀλλ'
αὐτὸς οὐκ ἔχει φρένας· οὐδ' ὁ θεὸς κακὸν τέλος ἀώσθη σήμερον, ἵνα καὶ
τοῖς μεταγενετέροις γενώμεθαι παράδειγμα. Εἰσελθε, δάεργον καὶ
ἀναπαύθητι ἐπὶ τούτου τοῦ ὄψεως.»

Ἐλένη, οὐ δύναται οἱ Τρῶες ποθοῦσι με ἀπόντα· οὐτα καὶ
ἐγὼ ἐπιθυμῶ ἴδαιν ἄλλοχθονι ἐν φιλιππῶν καὶ κηρύσσει
υἱὸν, διότι οὐκ αἶδα, ἀνέπιστρέφω καὶ πάλιν ἠθοροσευθῆς ὑπὲρ
τῶν Ἀχαιῶν.

Περιγράφει ἡμῖν τὴν θητικὴν ταύτην ἰσχυρὴν καὶ πρὸς τὸν
Ζεύς, τοῦ Πάριου καὶ τῆς Ἑλένης, καταπεινώσει, σὴν οἰκίαν
διαφωνίαν, τοὺς ἐνδομύχους τῆς Ἑλένης σπαραγμοὺς, ὅτι ὑπὲρ
τοῦ ὕψους τὸν ποδοκον αὐτῆς ἐχευατέλεπεν ἄνδρα, εἰσάγει ἡδὴ
ὁ ποιητὴς εἰς τὴν τοῦ Ἴκτορος οἰκίαν, ἵνα, ἀντιπαρθέτως ἐπὶ δια-
φάρα, γνῶμεν τὴν ἀληθῆ τῶν αἰσθητῶν στοργὴν καὶ ἀφοσίωσιν.
Ὁ Ἴκτωρ οὐκ εὐρίσκει τὴν Ἀνδρομάχην ἐν τῇ οἰκίᾳ· ἔρωτα τὴν
οἰκονόμον «τοῦ ἢ Ἀνδρομάχης, μὴ ἐπορεύθη πρὸς τὰς συνούμους
ἢ ἀνδραδέλφους αὐτῆς, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων Τρωάδων εἰς τὸν ναὸν
τῆς Ἀθηνᾶς;» Οὐχὶ ἀποκρίνεται ἡ οἰκονόμος, τὴν κατανοήσας.

Ἀλλ' ἐπὶ πύργον ἔβη μέγαν Ἴλιου, οὐνεκ ἄχουσεν
τελεσθῆαι Τρῶας, μέγα δὲ κράτος εἶναι Ἀχαιῶν.

Ἡ μὲν δὲ πρὸς τείχος ἐπιγενομένη ἀσπίδα
μαίνομένη εἰκὴ φέρει ὄμα παῖδα τῆσιν.

Οἱ ὀλίγοι οὗτοι σπῆλαι, καὶ μάλιστα τὸ μακροσμήκη σπῆ-
λαι, χαρακτηρίζουσι θαυμασίως τὸν σφοδρὸν τῆς Ἀνδρομάχης
πρὸς τὸν Ἴκτορα ἔρωτα. Ὁ Ἴκτωρ ἔχει μῆτέρα, ἀδελφὰς ὑπεραγαπᾶ
πῶσα αὐτόν· ἀλλ' ὅμως ὁ ἀγάπη τῆς Ἀνδρομάχης ἐξαιρετικόν τι ἔχει·
διὸ καὶ μόνη αὐτῆ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, περὶ τῆς ζωῆς τοῦ φίλου
τοῦ Ἴκτορος φοβουμένη. Ἐκ τοῦ πύργου ἴδουσα τὸν Ἴκτορα πρὸς
τὰς Σκαίαις πύλας βαίνοντα, τρέχει πρὸς αὐτὸν ἡ πολυδύωρος θυγά-
τηρ μεγαλήτορος Ἡετίνοιο, ἢ δὲ ἀμφοίπολος ἠκλόουθαι.

παῖδ' ἐπὶ κάλπῳ ἔχουσα ἄταλάφρονα, νήπιον αὐτως
 Ἐκτορίδην ἀγαπητὸν, ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ.
 ἦτοι ὁ μὲν μείδησεν ἰδὼν ἐς παῖδα σιωπῇ,
 Ἄνδρομάχη δὲ αἰ ἄγχι παρίστατο δακρυχέουσα.

Τὴ οὐκ ἐκφράζουσιν οἱ τέσσαρες οὗτοι στίχοι; Ἡ τροφὸς φέρει
 ἐπὶ τῶν ἀγκαλῶν αὐτῆς τὸν ἀγαπητὸν Ἐκτορίδην, ἀθῶν νήπιον,
 ὁμοίον ἀστέρι καλῷ τὸ ἀγαπητὸν νήπιον ἰδὼν ὁ Ἐκτωρ ἐπιλανθάνεται
 πρὸς τὸ παρὸν τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου καὶ θλίψεων,
 μειδιᾷ σιωπῶν, ἡ δὲ Ἄνδρομάχη πλησίον αὐτοῦ ἵσταμένη πικρὰ
 χεῖς δάκρυα θαυμασιά εἰκῶν! θαυμασία ἀντίθεσις αἰσθημάτων
 καὶ τρυφερῶν συγκινήσεων! ὁ πατὴρ σιωπῶν μειδιᾷ, ἡ δὲ μήτηρ
 πικρὰ χεῖς δάκρυα! Τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὅτε ἡ Ἄν-
 δρομάχη ὤφειλεν εἶναι εὐτυχεστάτη, νεότητος πλήρης καὶ χαρίτων,
 τοιοῦτον ἔχουσα ἄνδρα καὶ τοιοῦτον ἀγαπητὸν νήπιον, κλαίει
 πικρῶς, πρόωρον φοβουμένη θάνατον τοῦ φιλάτου συζύγου.

Ἐκτωρ, λέγει αὐτῷ, ἀπολέσει σε ἡ ἀνδρεία σου, οὐδὲ ἔλσει
 τὸν νήπιον υἱόν σου καὶ ἐμὲ τὴν δυστυχῆ, ἣν ἐγκαταλείψεις χήραν
 φανεύουσί σε οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ σοῦ ὀρήσαντες πάντες· ἐμοὶ δὲ
 σοῦ στερηθεῖσι προτιμότερόν ἐστιν ἐν τοῖς βάθεσι ταφῆναι τῆς γῆς
 ἢ ἐν σὺ ἀποθάνῃς, πᾶσα εὐτυχία ἀπέπτη ἀπ' ἐμοῦ· οὐδὲν ἄλλο μέ-
 νει, εἰ μὴ στεναγμοί· οὔτε πατέρα ἔχω, οὔτε μητέρα, οὔτε ἀδελ-
 φούς, φονευθέντας ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Σὺ ὑπάρχεις καὶ πατὴρ,
 καὶ μήτηρ, καὶ ἀδελφός, καὶ θαλερός σύζυγος· ἀλλ' ἐλέησόν με,
 καὶ μείνον ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ πύργου, μὴ ἐγκαταλίπῃς τὸν υἱόν
 σου ὄρφανόν καὶ ἐμὲ χήραν.»

Τοιαυτὰ ἔλεγεν ἡ Ἄνδρομάχη ἀγωνιζομένη τὴν καρδίαν τοῦ
 ἥρωος κάμψαι.

«Γύναι, ἀποκρίνεται ὁ Ἐκτωρ, καὶ ἐγὼ περὶ πάντων ταύτων
 μερμνῶ, ἀλλ' αἰδοῦμαι πολὺ τοὺς Τρῶας καὶ τὰς ἐλκεσιπέπλους
 Τρῳάδας, ἂν φανῶ, ὅτι ἀπομακρύνομαι τοῦ πολέμου, ὡς ἀναγρῶς.
 Τοῦτο οὐδέποτε ἐπιτρέπει μοι ἡ ψυχὴ, ἀφ' οὗ ἀπαξ ἔμαθον γενναίος
 εἶναι καὶ μάχεσθαι πάντοτε μετὰ τῶν πρώτων, διασώζων τὸ
 κλέος τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἔμὸν αὐτοῦ.»

Οὐδὲ με θυμὸς ἀνωγεν, ἐπεὶ μάθον ἔμμεναι ἐσθλῶς

αἰεὶ καὶ πρώτοισι μετὰ Τρῳέσσι μάχεσθαι, ἡ ἑσπέρῃ δὲ ὁ
 ἀρνήμενος πατρός τε μέγα κλέος ἤδ' ἐμὸν αὐτοῦ, κτλ.

Ποία φιλοτιμία! ποῖον ὄψος εὐγενῶν φρονημάτων! Ὁ ἥρωος τὸ
 ὑπὲρ τιμῆς καὶ πατρίδος καθήκον παντὸς ἄλλου ἀνώτερον θεωρεῖ,
 καίτοι τρυφερώτατην δείκνυσι στοργὴν πρὸς τὴν Ἄνδρομάχην καὶ
 Ἄστυάνακτα.

«Γινώσκω καλῶς, προστίθῃσιν,
 ἔσσειται ἡμαρ, ὅτ' ἂν ποτ' ὀλόγη Ἴλιος ἱρὴ
 καὶ Πριάμος καὶ λαὸς εὐμελίῳ Πριάμοιο»

ἐγὼ δὲ οὐ τοσοῦτον λυποῦμαι οὔτε διὰ τοὺς Τρῳάας, οὔτε δι' αὐτῆ'
 μου τὴν μητέρα, οὔτε διὰ τὸν Πριάμον, οὔτε διὰ τοὺς ἀδελφούς·
 οἱ πολλοὶ καὶ καλοὶ πέσουσι δραμασθέντες ὑπὸ δυσμενῶν ἀνδρῶν,
 ὅσον διὰ σέ, Ἄνδρομάχη, ὅταν τις τῶν χαλκοχιτώνων Ἀχαιῶν
 στερήσας σε τῆς ἐλευθερίας, αἰχμάλωτον ἀπαγάγῃ, δακρυόσσαν,
 καὶ ἀναγκάζῃ πολλὰ δουρικὰ ἔργα ἐργάζεσθαι ἀκουσάν,

κρατερῇ δ' ἐπικίσειετ' ἀνάγκη
 καὶ ποτὲ τις εἴπῃσιν ἰδὼν κατὰ δάκρυ χέουσαν
 Ἐκτοροῦ ἡδε γυνῆ, θεῖς ἀριστεύεσκε μάχεσθαι
 Τρῳῶν ἵπποδάμων, ὅτ' Ἴλιον ἀμφεμάχοιτο
 ὡς ποτὲ τις ἔρεει· σοὶ δ' αὖ νέον ἔσσειται ἄλγος,
 χῆται τοιοῦτ' ἂν δρὸς ἀμύνειν δούλιον ἡμαρ.
 Ἀλλὰ με τεθνηῶτα χυτῆ κατὰ γαῖα καλύπτει,
 πρὶν γ' εἶσι σῆς τε βοῆς σου θ' ἐλκηθμοιο πυθέσθαι.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἐκτωρ ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ἀγαπητὸν
 υἱόν, ὁ δὲ συνεστάλη εἰς τὸν κόλπον τῆς τροφῆς βοῶν, φασθῆναι
 τὴν ὄψιν τοῦ πατρὸς, τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ἵπποχαίτην λάβον· ἐκ
 τῆς περικεφαλαίας κρεμάμενον· ἐγέλασε δὲ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ·

Πόσον ἐπιτυχῶς ὁ ποιητὴς ἐκ τῶν λυπηρῶν μεταβαίνει εἰς τὰ
 χαρμόσυνα! ὡς ἡ Ἀθῆνα διὰ τῆς μαγικῆς ῥάβδου τὸν Ὀδυσσεῖα
 μετέβαλλεν, ὅτε μὲν εἰς γέροντα ῥυσόν, ὅτε δὲ εἰς νέον θαλερόν,
 ἀγῆτον εἶδος, τε καὶ φύον, θαῦμα ἰδέσθαι, οὕτω καὶ ὁ δαιμόσιος
 ποιητὴς πᾶν ὅ,τι ἐγγίξει, μεταβάλλει, αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν, διὰ
 τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ μαγείας· κἀνταῦθα εὐθὺς καὶ ἀπροσδοκῆτως
 τὴν λύπην τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς εἰς χαρὰν μετέβαλλεν,

Ἐκ δ' ἐγέλασε πατὴρ τε φίλος καὶ πότνια μήτηρ.

σφαγιασθέντες; Τίς οὐκ ἤκουσεν ἄλλων δεινότερα, οἰκτρότερα θρηνοῦντων κακά, ὅτι ἀδελφοὶ αὐτῶν, ἀδελφαί, τέκνα, διεσώθησαν τῆς καταστροφῆς; Καὶ πῶς; Ἔστι σωτηρία τῆς καταστροφῆς χειροτέρα; Ναι, ὑπάρχει καὶ σωτηρία ζωῆς, δεινότερα οἰκτρότερα φρικωδέστερα τοῦ θανάτου! Τοῦτο δὲ, ὅταν ἡ στυγερὰ αἰχμαλωσίς τσοροῦτον διαστρέψῃ τὴν προτέραν ἀνατροφὴν, τὰ ἦθη καὶ ἔθη τῶν αἰχμαλωτισθέντων, ὥστε παραγνώριζουσι, φεῦ! καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ αὐτὸ τὸ συγγενικὸν αἷμα, ἀπαρνούμενοι οἰκείους, θρησκείαν, πατρίδα, γένος. Πόσον μακαριστότερος τῆς ζωῆς ποιούτων θυμάτων ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ἀνηλεῶς σφαγιασθέντων!

Τὸ δὲ τελευταῖον, ἐξ ὧν λέγει ὁ Πριάμος, οἰκτιστον ὄντως θέαμα,

Τοῦτο δὲ οἰκτιστον πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Γηραιὸς βασιλεὺς ὑπὸ ἐχθρικῶν φονευόμενος χειρῶν, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν κυνῶν, οὗς αὐτὸς ἐτρέφε πιστοῦς θυρωροῦς καὶ φύλακας! ὑπάρχει ἐλεεινότερον θέαμα; οἰκτρὸν βεβαίως καὶ φρικαλέον καὶ τοῦτο ὅταν σεβάσιμος γέρον, πνευματικὸς ἐθνάρχης, βιαίως ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ ἀσπαστῆται θρόνου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐπισήμῳ, ὡς ἀσημος ἀπαγχινοῖται καταδικος, κρεμνόμενος ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ σεπτοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ συνήθως ἐδαψίλευε τῷ πιστῷ αὐτοῦ ποιμνίῳ τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ σύρηται εἰς τὰς βορβορώδεις ἀγυίας, προπηλακίζεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τελευταῖον ὡς πτώμα εὐτελεστάτου ζώου ρίπνεται εἰς τὴν θάλασσαν, τῶν ἀφῶνων ἰχθύων βεβρά! ναι, καὶ τοῦτο, ὦ! φρικωδέστατον θέαμα! Ἀλλὰ καὶ τὸ νεκρὸν σῶμα βασιλέως γηραιοῦ σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν πιστῶν αὐτοῦ κυνῶν, οἵτινες χορτασθέντες τῶν βασιλικῶν σαρκῶν, τῶν βασιλικῶν αἱμάτων, κείνται ἐξηπλωμένοι ἐν τοῖς προθύροις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἐνθα ἄλλοτε ἐξερχόμενοι, ἢ εἰσερχόμενοι ἔσαινόν τὸν γηραιὸν βασιλέα! Φεῦ! λίαν σπαραξικάρδιον! Ἔσονται ἄλλ' οὐδὲ οὗτοι οἱ οἰκτροὶ τοῦ Πριάμου λόγοι τὸν ἀκαμπτον συνεκίνησαν Ἐκτορα εἰς μάτην ὁ γηραιὸς μαδίζων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἵκετεύει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν! εἰς μάτην ἢ γηραιά μήτηρ παρεκαλεῖ αὐτὸν, ὀδυρομένη, δακρυχέουσα καὶ τῶν

μαστὸν δεκνύμενα, ἃν ἐθήλασε βρέφος ἄν. Ἐκτωρ γέγει, ἔμὸν πῆκας, σεβάσθητι τοῦτον τὸν μαστὸν, ἃν ἐθήλασας, καὶ ἐμὲ αὐτὴν ἐλήσον· πολέμησον κατὰ τοῦτου τοῦ ἀνδρὸς ἐντὸς τοῦ τείχους. Ὁ Ἐκτωρ ἔμενεν ἀκλόνητος.

Ἡ δὲ Ἀνδρομάχη διατὶ οὐ παρίσταται; Ἡ Ἀνδρομάχη ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ προσφιλεστάτου συζύγου· ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ τῆς θαλασσίας καὶ ἡλακάτης ἔργα. Ὁ ποιητὴς οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ πύργου τὴν Ἀνδρομάχην, ἔνθεν μὲν, ἵνα μὴ ἡ παρουσία αὐτῆς καὶ τοῦ φιλάτου υἱοῦ καταθροβήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Ἐκτορος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, ὅτε πασῶν τῶν αὐτοῦ ἐχρῆζε σωματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, ἔνθεν δὲ ἵνα μὴ ἡ Ἀνδρομάχη ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς ἴδῃ τὸν φόνον τοῦ Ἐκτορος καὶ ὑπὸ ἀπελπισίας κρημνισθῇ κατὰ κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ πύργου. Ὁ Πριάμος καὶ ἡ Ἑκάβη εἶδον πολλοὺς πολλῶν υἱῶν θανάτους, ὥστε ἦσαν προπτοιμασμένοι, ἵνα καὶ τοῦτο τὸ πικρότατον πῖσι ποτήριον. Περιστὸν κρῖνω τὴν μάχην περιγράψαι καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀντιπάλων.

Ὁ Ἐκτωρ τελευταῖον κείται ἀπυρός,

Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἀφοπλίζει αὐτὸν πληρῆς δὲ ὠνθυμοῦ ἔτι καὶ ἀγνακτικῆσεως κατ' αὐτοῦ, διότι τὸν οἶλον ἐφόνευσεν Πάτροκλον, ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τῆς ἑλληνικῆς ἐπισκείας, καὶ φιλοκαλίας, καὶ παραδίδεται εἰς ὄλως σκληρὰ καὶ βάρβαρα ἔργα. Διατρυφήσας τοὺς ὀπισθίους τῶν ποδῶν τένοντας, καὶ δι' αὐτῶν βοείους διαπεράσας ἱμάντας, καὶ ἐκ τοῦ δίφρου ἐξάρτησας, ἔσυρον ἐκ αὐτοῦ ἀνάβας, τὸν νεκρὸν τοῦ ἀθλίου Ἐκτορος.

Τοῦ δ' ἦν ἐλκόμενοι κονίσσαλος, ἀμφὶ δὲ χαιταὶ αὐτοῦ ἔσπευον κυάνειαι πίτταντα, κάρη δ' ἄπαν ἐν κονίσσῃν ἐπὶ ὄλεθρον καίτο, πάρος χαρίεν.

Ἐπὶ ταιαυτῇ οἰκτρᾷ θέᾳ οἰμῶζει ἡ ἀτυχεῖς Ἑκάβη μαδίζουσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, αἰμῶζει ὁ γηραιὸς Πριάμος, οἰμῶζει πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὸ ἄστυ.

Τῷ δὲ μάλιστ' ἄρ' ἐν ἐναλίγκιον ὡς εἰ ἄπασα Ἰλίου ὄρουσεσσα πυρὶ σμύχοιτο κατ' ἄκρης, ἢ ὡς ἄστυ Μόνη ἢ πιστὴ ἄλοχος τοῦ Ἐκτορος ἠγνῆει ἔτι τὰ μέγα δυστύχημα, μαθεμίαν περὶ τοῦτου λαβούσα κρηναίαν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκίᾳ ὕ-

φείνεσθ' ἰσθὸν πορφυροῦν, ἄνθεσι καταπαπτοικιλλέμενον, ταῖς δὲ εὐπλο-
κάμοις ὀρεκπαίγαις, διέταξε θερμὸν εἰσιμᾶσαι ὕδωρ, ἵνα λουσθῆ ὁ
Ἔκτωρ ἐκ τοῦ πολέμου ἐπανελθὼν ἢ δυσυχῆς ἢ ἡγνέει, ὅτι μακρὰν
τῶν λουτρῶν ἔκειτο νεκρός.

Αἰὰ τῆς ἀντιθέσεως τῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐτοι-
μασίας τοῦ λουτροῦ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ τεθνηκότος ὡς ζῶντος,
σημπεράσει τὴν καρδίαν ἡμῶν διποιητῆς, καὶ διεγείρει τὴν συμ-
πάθειαν ὑπὲρ τῆς ἀσυχῆς Ἀνδρομάχης, ἐφ' ἧς τοιαύτη ἐπῆλθε κα-
ταστροφή.

Ἄφρονος ὁ τάλαινα κακοῦ ποῦς ἀκοίμει καὶ σιμῶνας, τὰ ῥελλῆ ἀδ-
κῆσθ' ἀπαρῶσιν, καὶ ἡ κερκίς ἐκ τῶν χειρῶν πίπτει.

Ἰνα ἰδῶ τὴ σιμῆσθ' ἀκοίμει τὴν φωνὴν τῆς σεβαστῆς μου πένθερα,
ἐν ἐμῇ πάλαι κατὰ τὸ σῆθος ἢ καρδίᾳ, ἐπάγωσαν τὰ μέλη μου,
κακὴν εἰς ἀνέβη εἰς τὰ στήνα τοῦ Πριάμου, εἶθε μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ
τὸ κακὸν φεῖλ φεθαῦμαι, μὴ τὸν γοητῆρα Ἔκτορα πρὸ τῶν ἄλλων
θεόντα ἐφόνευσεν ὁ Ἀχιλλεύς.»

Ταῦτα λέγουσα ὡς μαινᾶς παράφορος ἐξέσχεται τὰς οἰκίας ὡς
δ' ἐπὶ τοῦ πύργου ἀνέβη καὶ εἶδε τὸν Ἔκτορα ἐλκόμενον ἔπειθε
λυποθυμήσασα ἔπειθε δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φλεκτὴ ἀναδέσμη
καὶ αἱ ταινίαι καὶ ἡ νυμφικὴ καλύπτρα, ἢ ἐφάρσεν πρῶτον, ὅτε ὁ
κρόθυθαῖος Ἔκτωρ ἔλαβεν αὐτὴν ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου.

Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ ποιητὴς ἐκ προθέσεως ἀναφέρει τὴν νυμ-
φικὴν καλύπτραν, ἵνα τὴν τῆς Ἀνδρομάχης μεγαλύνῃ θυματικῆς
διότι μάλιστα νόνημος ἀπώλεσε τὸν θαλερόν αὐτῆς ἀνδρα.

Ἡ τάλαινα συνελθοῦσα γοεράν ἀφίσει φωνήν. «Ἐκτωρ, δυσυχῆς
ἐγώ, δυσυχῆς ἐγεννήθην ἀμφὶ, σὺ μὲν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πριά-
μου, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ τοῦ Ἡστίωνος εἶθε μὴ με ἐγέννη. Νῦν σὺ μὲν
καταβαίνεις εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, ἐμὲ δὲ ἐγκαταλείπεις ἐν στρυγγῶ
πένθει χήρην, ἐν τῷ οἴκῳ ὁ δὲ παῖς, ὃν ἐγεννήσαμεν, σὺ τε καὶ
ἐγώ, δυσυχῆς ἢ ἀμύμων ὄντι, μένει ἀπρόστάτευτος, ἐπειδὴ σὺ ἀ-
πέθανες, ὦ Ἔκτορ. Καὶ ἂν ἀποφύγῃ τὸν γοητῆρα τῶν Ἀχαιῶν
πόλεμον, ὅπως ἐργονταίαι μέριμνᾷ καὶ τὰ βῆσανα τοῦ ὄρφανου
παιδὸς οἱ μὲν ἀρπάζουσι τὰ κτήματα, οἱ δὲ συγομίλικες ἀπαφεύ-
γματοσὴν ἀμυμνοστροφῆν, ὁ δὲ κύπτει τὸν ἀδελφόν, τὰ δὲ δακρυα
ἀέουσιν ἐπὶ τῶν παρεῖθι. Ἐάν δὲ στεροῦμένως καταφύγῃ εἰς τοὺς

πατρικὸς φίλους, καὶ παρὰ τοῦ μὲν αἰτήσῃ χλαῖναν, παρὰ τοῦ δὲ
χιτῶνα, μάλιστα ἐλευσῶσιν αὐτόν.

Τῶν δ' ἐλεψάντων κοτύλην τις τυτθὸν ἐπέσχεν,
χείλεα μὲν τ' ἐδίηενεν, ὑπερώων δ' οὐκ ἐδίηενεν.

Ὁ δὲ ἀμφιθαλῆς υἱὸς (ὁ πατέρα ἔχων καὶ μητέρα) διώκει τὸν ὄρ-
φανὸν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἀπῶων καὶ ἀνειδίξιον, ὅ παγε εἶθε
τὸ καλὸν, ὁ πατήρ σου οὐκ ἔστι μεθ' ἡμῶν.
συγδαιτυμῶν ὁ δὲ, δακρυβέεις ἔρχεται εἰς τὴν χήραν ἐπὶ
τοῦ μητέρα, ὁ Ἀστυάναξ, ὃς πρότερον ἐπὶ τῶν γοάτων καθήμενος
τοῦ πατρὸς, ἔτρωγε τὰ νοσιμώτερα καὶ παχύτερα τεμαχία κρέατος,
μυελὸν οἶον ἔδεσκε καὶ οἶων πίονα δημόν,

καὶ ὅτε ἔπαυε παίζων ὡς νήπιον καὶ καπελάμβανεν αὐτὸν ὕπνος,
ἐχοίματα ἐπὶ μαλακῆς εὐνῆς, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς τροφῆς νῦν δὲ
πολλὰ δυστυχίαι περιμένουσιν αὐτόν, τοῦ πατρὸς στερηθέντα.
Ἔκτορ, ἀνυσκωλήκων καὶ τῶν κυνῶν ἔση βορὰ, γυμνός, ὅτε το-
σαῦτα ἱμάτια κείνται ἐν τῷ οἴκῳ, λεπτά, χερσὶ γυναικῶν τετυμ-
μένα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ δύναμαι τὸν νεκρόν σου τοῦτοισι περιχοσμη-
σαι, κατακύσω αὐτὰ πρὸς τιμὴν σου ἐνώπιον τῶν Τρώων καὶ
τῶν Τρωάδων.»

Πόσον καλῶς ἀπεικονίζει ὁ ποιητὴς τὴν τεθλιμμένην καὶ πο-
λυώδυνον τῆς Ἀνδρομάχης ψυχικὴν κατάστασιν! πόσον φυσικῆ καὶ
διαδοχῆ τῶν λυπηρῶν αἰσθημάτων! δυστυχῆς ἐγώ, λέγει οἰμώ-
ζουσα, δυστυχῆς ἀμφὶ, δυστυχῆς τὸ νήπιον ἡμῶν τέκνον, ταῖς
πλὴ δυστυχίαι ἀμέριστος ἐκ τῆς καρδίας τῆς Ἀνδρομάχης, εὐθύς δὲ
ἐπέρχονται τῷ νῶ αὐτῆς ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ὄρφανίας, ἀφαίρειται
καὶ ἀρπαγαὶ κτημάτων, τῶν φίλων ψυχρὰ καὶ ἀνεπαρκεῖς περι-
θάψεις, προπληκάλσεις τῶν ἐν εὐτυχίᾳ, στερηθείς τῶν προτέρων
ἀγαθῶν ἐκ τῆς καθόλου δὲ ὄρφανίας αἰφνης εἰς τὴν ἰδίαν μετα-
βαίνει τὴν τοῦ Ἀστυάνακτος, καὶ ἐκ ταύτης περιπαθῶς ἐπανερχε-
ται εἰς τὸν Ἔκτορα διὰ τῆς ἀποφάσεως, ἵνα τὰ πολυτίμα ἱμάτια
πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καύσῃ ἐνώπιον τῶν Τρώων καὶ τῶν Τρωάδων.
Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἠρησκευτικὸν ἐμπνέει σέβας, μηδὲ ὑπολάβῃ τις,
ὅτι ἡ Ἀνδρομάχη ὁμοιάζει ταῖς καιναῖς ἐκείναις χήραις, ὡν αἱ ἠο-
ρυβώδεις καὶ γοεροὶ κλυθμοὶ διασπεδάγνυνται μετὰ τῆς ταφῆς, ὡς
οἱ κρηνοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ τόφου κιομένων μακρῶν. Ἡ Ἀνδρομάχη

Μόλις μετὰ πολὺν συναλθοῦσα χρόνον με ἐρωτᾷ· οὐκ ἔστιν ἀπατηλὴ σκιά· σὺ εἶ δὲ ὄντως, δὲν βλέπω, ὦ Αἰνεΐα· Ζῆς; ἢ ἀνμὴ τὸ φῶς βλέπης, εἰπέ μοι, ποῦ ἔστιν ὁ Ἔκτωρ; Ταῦτα λέγουσα χειμάρρους χεῖρι δακρύων, καὶ τὸ ἱερὸν ἄλσος τῶν γοερῶν αὐτῆς πληροὶ φωνῶν. Ἰπὶ αὐτῶν καταθορυβηθεὶς καὶ ἐγὼ, μόλις εὗρισκω λέξεις τινὰς ἀσυναρτήτους πρὸς ἀπόκρισιν. Ναί; ζῶ, ναί, διάγω τὸν ταλαίπωρον τοῦτον καὶ δυστυχῆ βίον· μὴ ἀμφίβαλλε, ὃ βλέπεις οὐκ ἔστιν ὄνειρον. Σὺ δὲ, ὦ μετὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς ἄλλοτε συνευγυμένῃ, ἐκ τηλικούτου ἐκπασοῦσα ὕψους, πῶς διάγεις σήμερον; Ἔστιν ἀληθές, ὅτι καὶ παλιν ἀνέβης ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος; Ἢ Ἄνδρομάχη, τοῦ ἔκτορος ὑπάρχεις χήρα ἢ τοῦ Πύρρου; Πρὸς τὴν γῆν βλέπουσα, χαμηλῆ τῆ φωνῆ, ἀποκρίνεται μοι. «Βύτυχῆς ἢ κόρη τοῦ Πριάμου (ἢ Πολυξένη) ἐπὶ ἐχθρικοῦ σφαγιασθεῖσα τάφου, μηδ' ὑποστάσα τὴν αἰσχύνην, ἵνα ὡς λάφυρον μερισθῆ, καὶ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ νικητοῦ καὶ κυρίου αὐτῆς. Ἡμεῖς, φεῦ! καὶ ταῦτα πάντα βπέστημεν. Τῷ δὲ υἱῷ τοῦ Αἰνείου Ἰουλίῳ πορφυρᾷ προσφέρουσα καὶ χρυσοκέντητα ἱμάτια, «δέξει ταῦτα, λέγει, φίλον τέκνον, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου, ὡς ἐνθύμιον τῆς Ἀνδρομάχης, ὡς σημεῖον φίλιαι τῆς γυναικὸς τοῦ ἔκτορος· δέξει ταῦτα, ἀπέρσει τὰ τελευταῖα δῶρα τῶν συγγενῶν σου, ὦ σὺ, ἡ μόνη εἰκὼν, ἢ ὑπερμιμνήσκει με τὸν ἔμδν Ἀστυάνακτα· ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ, τὸ κομψὸν αὐτοῦ σχῆμα.»

Τοιαύτῃν ἐκτίθησιν καὶ ὁ ἄριστος μιμητῆς τοῦ ἀμιμήτου ποιητοῦ, ὁ Οὐίγγιλιος, τὴν πίστιν, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ λατρείαν τῆς Ἀνδρομάχης πρὸς τὸν ἔκτορα καὶ Ἀστυάνακτα. Ἰπὲρ τοιαύτης γυναικὸς τί οὐ ποιήσει τις; Διὸ καὶ ἐγὼ τοσοῦτον ἐμήκυνα τὸν λόγον· εἰ δὲ τὸ μῆκος αὐτοῦ ὀχληρὸν τῆ ἀκοῇ τοῦ σεβαστοῦ καὶ φιλοκάλου ἐγένετο ἀκροατηρίου, τὴν ἐπιεικείαν αὐτοῦ καὶ συγγνώμην ἐξαιτούμαι, πρὸς ἐξιλέωσιν ἐπευχόμενος, ἵνα πάσαι μὲν αἱ Ἕλληνίδες, ἔχωσι τοιαύτους ἀνδρας, οἷος ὁ Ἔκτωρ, πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες τοιαύτας γυναῖκας, ὡς αἱ Ἀνδρομάχη.

